

Washington 1949: Med Danmark galant placeret i centrum af verden hilser Marshallhjælpens chef, Paul Hoffmann, på forbundsformand Eiler Jensen med stribet slips. FOTOS FRA BOGEN

Velstandssamfund. »Den, der vinder den europæiske fagbevægelses sjæl, kan opnå alle andre mål.« Historiker Dino Knudsen beretter pikant efterkrigshistorie om den danske fagbevægelse og Marshall-hjælpen.

Invitation til Imperiet

Af JOAKIM JAKOBSEN

To vigtige navne i moderne dansk historie: Jay Lovestone og Irving Brown. Aldrig hørt om dem før? Nej, vel? Begge var fremtrædende skikkelser i den amerikanske fagbevægelse AFL, American Federation of Labor, der efter Anden Verdenskrig forkyndte det amerikanske evangelium om vækst og produktion og propagerede for Marshall-hjælpeprogrammet i Vesteuropa. Samtidig med at de bekæmpede kommunistisk indflydelse. Med vældig gennemslagskraft.

»Sammen skulle tandemparret Lovestone og Brown få betydelig indflydelse på efterkrigstidens europæiske fagbevægelse – og derigennem på samfundsudviklingen mere generelt – og være med til at præge den i en gunstig retning set både fra amerikansk fagbevægelses og amerikanske myndigheders perspektiv.«

Sådan skriver historiker Dino Knudsen i sin bog *Amerikaniseringen af den danske fagbevægelse*, som belyser den transatlantiske udveksling i de første ti år efter Besættelsen. Her er Lovestone og Brown centrale figurer i et yderst æggende persongalleri – der også tæller den danske LO-formand Eiler Jensen, den unge, socialdemokratiske teknokrat Jørgen Paldam og den amerikanske fagboss George Meany, der som en anden Fidel Castro fastholdt sit regime under ni amerikanske præsidenter (og i øvrigt havde for vane at meddele sin se-

ekretær, når der var telefon fra Det Hvide Hus: Sig, at jeg ringer tilbage ...).

Jay Lovestone (1897-1990) var tidligere formand for det amerikanske kommunistparti, men havde i slutningen af 1920'erne været i livsfare under Josef Stalins udrensninger i Sovjetunionen, og efter henrettelsen af Nikolai Bukharin i 1938 så Lovestone det som sin livsopgave at bekæmpe kommunismen. Uden fine fornemmelser, når det gjaldt midlerne. En attaché ved ambassaden i København omtalte Lovestone som »en mand, der kunne være fuldstændig skrupelløs«. Attacheen advarede: »Og dét i en sådan grad, at man måtte være forsigtig og tage sig agt, når man arbejdede sammen med ham. På trods af at man kæmpede for samme sag.«

Irving Brown (1911-1989) var fagforeningsmand og infiltrator, der blev betegnet som enmands-efterretningstjeneste med fangarme overalt i Vesteuropa efter Anden Verdenskrig. En så glødende arbejdskraft, at han internt blev kaldt AFLs oversøiske »evangelist«. Dygtig mand. Brown havde ligefrem opholdt sig illegalt i Danmark under den tyske besættelse.

AFLs aktiviteter i Danmark og Europa havde to formål. Dels at introducere Marshall-hjælpen, som blev lanceret i 1948. Dels at bekæmpe kommunismen, som i Europa havde opnået legitimitet gennem Sovjetunionens krigsindsats og nationale kommunistiske bevægelses modstandskamp. En legitimitet,

Kritisk propaganda fra 1950.

som så ud til at kunne styrkes i den skrøbelige sociale orden i ruinerne efter krigen. Dino Knudsen: »Amerikanerne bidrog til at hjælpe et krigsramt og nødstedt kontinent på fode igen, samtidig med at de opbyggede et transatlantisk samfund og marked, hvor USA selv, qua sin nye stormagtsstatus og stærke økonomi, nød fordel af friere handel og den indbyrdes afhængighed på det politisk-mili-

tære plan, som de euroatlantiske lande hurtigt udviklede.«

En chef i Marshall-programmet ved navn Fitzgerald indkredsede i 1952 den gigantiske målsætning: »Hvad vi grundlæggende forsøger at opnå ... er at ændre 250 millioner menneskers forestillinger og måde at tænke på.«

Planen var altså direkte i AFL-medlemmernes interesse: Opbygningen af et marked, så amerikansk industri ikke havnede i overproduktion og arbejdsløshed. Organisationen meldte sig som Marshall-hjælpens propagandamaskine og distributionsnet. Det forlyder, at Irving Brown var manden, der foreslog det direkte engagement, som blev vel modtaget. Efter krigen nød AFL stor anseelse i amerikanske regeringskredse. Sådan havde det ikke altid været, udtrykt ved Irving Browns ændrede stilling. I 1937 blev han som aktiv i maskinarbejderforbundet gennembanet af tæskehold, som Ford sendte ud for at bryde strejker, og han måtte gennemgå flere operationer. Efter krigen modtog Brown en medalje for sin indsats som medlem af *The War Production Board*, der havde sikret en rødglødende produktion af krigsmateriel.

Begrundelsen for at lade AFL engagere sig i Marshall-projektet var det tætte net af forbindelser, som ikke mindst Irving Brown havde opbygget. Han skrev i 1947 i et brev til Jay Lovestone:

»Der er ikke et eneste land i Europa, hvor vi ikke har kontakter, hvad enten det er i flertal-

let eller mindretallet; hvad enten det er blandt legale og illegale. Fra både en organisatorisk synsvinkel og hvad angår information, har vi grundlaget for det bedste netværk i Europa.»

AFL proklamerede i 1949: »I hvilken udstrækning Marshall-planen bliver et kapitalistisk eller et folkeligt projekt, afhænger af fagbevægelsen. I hvilken udstrækning Det Europæiske Genopbygningsprogram bliver en succes eller en fiasko, afhænger af fagbevægelsen.»

Som Irving Brown formulerede det i 1949: »Den, der vinder den europæiske fagbevægelses sjæl, kan opnå alle andre mål.»

I USA havde AFL i et par årtier set det som fagbevægelsens opgave at udrense og nedkæmpe kommunistisk indflydelse. Dino Knudsen skriver:

»Lovestones bevægelse fra kommunist til antikommunist var ikke en individuel foretelse. Den var del af en international tendens, der både rummede folk i fagbevægelsen og intellektuelle. Men i Europa blev effekten af denne bevægelse forsinket, idet fascismen og krigstruslen udsatte bruddet med den kommunistiske ideologi.»

Da de europæiske demokratier efter 1945 stod med front mod Sovjetunionen, havde AFL længe jagtet kommunister. Det skulle ske indefra, mente AFL. Og man var gået hårdt til værks op gennem 1920'erne og 1930'erne. Derfor var fagforeningsfolk som Lovestone og Brown hårdhuede kommunistjægere, allerede inden Den Kolde Krig satte ind. AFL betragtede såmænd det nydannede CIA som »grønsskollinger« i kampen mod kommunismen, som Irving Brown kaldte efterrettingsfolkene. Alt for naive og stadig prægede af krigsalliancen. Jay Lovestone kaldte gerne CIA-folkene »the fizz kids«.

Lovestone og Brown undlod således i mange tilfælde at sende afgørende information videre til CIA, selv om efterretningstjenesten hemmeligt finansierede mange AFL-aktiviteter i Europa. Omvendt hjalp AFL-folk CIA med at opbygge *stay behind*-grupper, der skulle yde modstand i tilfælde af en sovjetisk invasion i Vesteuropa.

DEN danske fagbevægelse var blandt de mest medgørlige og modtagelige organisationer i Europa. Både hvad angik vækstevangeliet og kampen mod de satans kommunister.

Også på den amerikanske ambassade i København havde man denne opfattelse. Allerede i slutningen af 1945 rapporterede arbejderattaché Walter Galenson hjem til Washington, at når det gjaldt kommunister, var Socialdemokratiet i Danmark »mere åbenlyst fjendtligt, end tilfældet er i de fleste andre europæiske lande«.

I de amerikanske depecher, som Dino Knudsen citerer, fremstår især Eiler Jensen, formand for De samvirkende Fagforbund, senere LO, som en god og robust samarbejdspartner. Dino Knudsen beskriver, hvorledes Eiler Jensen i flere tilfælde påtog sig – på amerikanernes opfordring – at samle de skandinaviske fagbosser til møde, så det ikke var et åbenlyst amerikansk initiativ.

Det var Eiler Jensen, der allerede i efteråret 1945 havde inviteret Irving Brown til møde i København. Han bad Brown meddele, at den danske fagbevægelse ville hilse bistand i form af penge og propaganda velkommen. Dengang og ved senere lejligheder pralede Jensen med, at den socialdemokratiske bevægelse havde styr på hver eneste kommunistiske ballademager på hver eneste arbejdsplads i Danmark. Jensen sagde i 1951: »Vi føler, at det er vigtigt, at vi, der er så nær ved Sovjetunionen, er i stand til at holde kommunismen stangen.«

Det lykkedes også. Socialdemokratiet og fagbevægelsen nedkæmpede kommunisterne i Danmark, så Danmarks Kommunistiske Parti i 1960 – da Marshall-hjælpen var ophørt,

1950'ernes økonomiske krise overstået og vækstboomet sat ind, så Eiler Jensens medlemmer på forstadsamerikansk vis kunne etablere sig med køleskab og flisegang – røg ud af Folketinget og stod ganske uden indflydelse.

I mellemtiden var delegationer af danske arbejdere rejst til USA ved AFLs mellemkomst. Dino Knudsen beskriver indgående programmer og resultater af denne udveksling, som i allerhøjeste grad var påvirkningsarbejde fra amerikansk side. De danske gæster var imponerede over mange aspekter og kunne bruge rejserne til at affærdige danske arbejdsgivere som forstokkede. De danske fagforeningsfolk ville have øget produktion, flere arbejdspladser og mere i løn. Ligesom i USA.

I de publikationer, som den danske fagbevægelse udsendte fra USA-besøgene, blev der dog også rejst kritik af en del forhold. For eksempel af samlebandstankegangen og af diskriminationen af sorte amerikanere. Dino Knudsen: »Oftentimes kom kritikken dog kun implicit til udtryk gennem en lovprisning af egne, danske kvaliteter. Dertil kom tilbagevendende klicheer om amerikanerne som et materialistisk folkefærd uden sans for kultur.«

Den amerikanske part havde indimellem svært ved at forstå den obligatoriske kritik i de udgivelser, som man selv var med til at finansiere. CIA fattede det for eksempel ikke og udtrykte utilfredshed med kritiske holdninger i rapporten »Amerika er anderledes«, som Jørgen Paldam redigerede i 1950. Men som Dino Knudsen påpeger, var dette glimrende salgsarbejde over for et dansk publikum: Danskerne krævede at blive præsenteret for, hvad de opfattede som USAs velkendte, ømme punkter – for så at omfavne resten. Hvis USA-billedet blev malet for lyserødt, ville det blive affærdiget som propaganda og kunne bruges af kommunistiske kredse i Danmark. Hvis propagandaen rummede en smule forudsigelig kritik, røg den ned uden problemer.

Hvor CIA gik fejl af danskerne, viste andre amerikanske organer stor nænsomhed over for sensibilitet og kværlantiske træk i den danske folkesjæl. USIE, en informations- og uddannelsesorganisation, noterede således i 1950, at man skulle passe på med at gå for »energisk« til værks i Danmark. Det kunne give bagslag. Marshall-organisationen ECA skrev i 1953, at danskerne er et folkefærd, som »helt og holdent harmes over kommentarer og kritik udefra«. Derfor var det absolut bedst, hed det i ECA-rapporten, at lade »patriotiske danske organisationer« tage sig af arbejdet med den ømfindtlige folkesjæl.

MOD slutningen af sin bog har Dino Knudsen en velgørende og oplysende diskussion af begrebet amerikanisering. Oftest bruges fænomenet amerikanisering jo blot som en fej og virkelig dårlig undskyldning, når europæere producerer elendig mad. Eller tv eller musik. Dino Knudsen nuancerer og kvalificerer begrebet, så også modtagerens fordomme og selvforståelse kommer med. Samtidig anvender Knudsen internationale historikers analyse af USAs europapolitik, hvor der langt hen ad vejen var tale om, at modtagerne af kulturimperialisme havde bedt om at få besøg. Som det var tilfældet med Eiler Jensens henvendelse på vegne af den danske arbejder.

Dino Knudsen leverer således en fin brik til portrættet af en nation, der gerne ville påvirkes af USA, men også forbeholdt sig ret til at være småfornærmet over det: »Den amerikanisering af dansk fagbevægelse, der foregik i perioden, kan derfor bedst karakteriseres som en frivillig og begrænset amerikanisering. Med andre ord en selektiv amerikanisering »by invitation.«

Dino Knudsen: Amerikaniseringen af den danske fagbevægelse. Marshallhjælp, kold krig og transatlantiske forbindelser, 1945-1956. Museum Tusulanum.

KORT NYT

Dyre egoer

Narcissistiske personlighedstræk, der typisk kommer til udtryk i form af en ekstrem grad af selvhøjtidelighed og en følelse af at være hævet over andre, har en skadelig effekt på helbredet. Det viser ny forskning fra University of Michigan i USA. Selvsamme studie peger desuden på, at de negative konsekvenser af narcissisme i særdeleshed rammer mænd.

Et hold af psykologer har undersøgt, hvordan narcissistiske tendenser hos henholdsvis mænd og kvinder påvirker kroppens produktion af stresshormonet kortisol, der spiller en stor rolle for udviklingen af langvarig stress.

106 universitetsstuderende med en gennemsnitsalder på 20 år deltog i undersøgelsen. 79 var kvinder, mens 27 var mænd. Forskerne målte indholdet af kortisol hos testpersonerne ved at indsamle to spytpåvørter på tidspunkter, hvor de studerende var relativt ustressede; de blev ikke bedt om at løse opgaver eller svare på spørgsmål. Et højt niveau af kortisol i kroppen i ustressede situationer indikerer en kronisk aktivering af hjernens stresscenter, der blandt andet øger risikoen for hukommelsestab og hjerte-problemer.

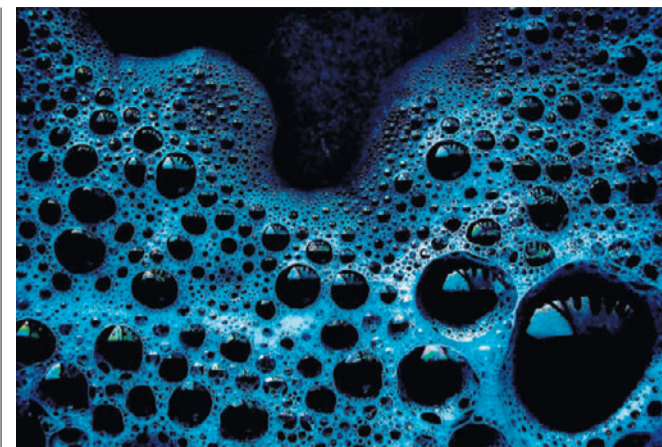
Efterfølgende blev testpersonerne bedt om at udfylde et spørgeskema, der testede graden af narcissisme hos hver enkelt studerende. Testpersonerne skulle erklære sig enige eller uenige i en række udsagn, der var udtryk for henholdsvis sund og usund narcissisme. Et sundt udsagn hed for eksempel: »Jeg bliver en succes.« Et usundt udsagn: »Jeg har let ved at manipulere andre.«

Ved at sammenholde niveauet af kortisol hos testpersonerne med deres svar på spørgeskemaet kunne psykologerne påvise en klar sammenhæng mellem usunde svar og et højt niveau af kortisol hos især de mandlige testpersoner. Mens sammenhængen var marginal hos kvinderne, var den signifikant hos mændene; der var dobbelt så mange tilfælde blandt de mandlige testpersoner. Til gengæld var der ingen sammenhæng mellem sunde svar og et højt indhold af kortisol hos hverken kvinder eller mænd.

PloS ONE, 23. januar

Fit for flight

Var det en fugl? Var det en dinosaur? Eller var det noget midt imellem. Siden en tysk

forsker for 150 år siden fandt en fjer fra en 150 millioner år gammel øglefugl, har diskussionen bølget frem og tilbage. Nu har et internationalt team af palæontologer, herunder danske Jakob Vinther, vist, at Archaeopteryx formentlig kunne flyve.

Den manglende viden om Archaeopteryx har plaget forskerne, fordi Archaeopteryx udgør et evolutionært bindeled mellem dinosaurer og fugle. Archaeopteryx havde tænder, kløer og hale som en reptil, men fjer og vinger som en fugl. Sporet til at løse gåden var en forstenet fjer, fundet i et kalkstensbrud helt tilbage i 1861. Fjeren fik palæontologer til at placere Archaeopteryx i bunden af fuglenes evolutionære træ.

Desværre begik de samtidig en fejl. De små mørke pletter i den forstenede fjer mente de var forstenede bakterier.

Den opfattelse havde man indtil for 5 år siden, hvor Jakob Vinther fandt lignende strukturer i en forstenet blæksprutte. Han fandt frem til, at de skyldtes korn af stoffet melanin – såkaldte melanosomer.

Så forsøgte forskerne sig med en kraftig form elektronmikroskopi af Archaeopteryx, og inde bag den forstenede overflade fandt forskerne melanosomer. Morforlogiske studier af melanosomerne viser, at der er 95 procent chance for, at øglefuglen havde sorte fjer – og en overvejende chance for, at Archaeopteryx' vingefjer har været både stive og stabile nok til, at den faktisk har kunnet flyve.

Nature Communications, 24. januar

Magnetisk sæbe

Georg Gearløs kunne ikke have udtænkt det bedre. For selvfølgelig skal sæbe være magnetisk, så man kan gøre alting rent i et svuvtag. Kemikere fra University of Bristol har nu udviklet en sæbe, der kan gøres magnetisk, selv når den bliver opløst i vand.

Forskere har længe været på jagt efter måder at kontrollere sæber, når de er i opløsning. Ofte bruger man nemlig sæbe til at opløse olie, for eksempel i forbindelse med oprensning af olieforurening. Problemet er bare, at sæben i sig selv også er forurenende – om end i en mindre ødelæggende grad end olien.

Hvis man kan fjerne sæben igen efter brug, kan man undgå denne forurening. De engelske forskere har tidligere forsøgt sig med sæber, der var følsomme over for lys, kuldioxid eller ændringer i surhedsgrad. Denne gang forsøgte de ihærdige kemikere sig så med at udvikle en sæbe, der var følsom over for et magnetfelt.

Forskerne fremstillede den magnetiske sæbe ved at opløse jernsalte i en række af de aktive materialer, som man kender fra mundskyl eller skyllemiddel. Derved opstod der små metalliske centre inde i sæbepartiklerne.

Opskriften viste sig at holde stik. For at teste sæben placerede forskerne en magnet i et kar. Oven på magneten hældte de et opløsningsmiddel og oven på igen sæben. På den måde kunne de undersøge, om de magnetiske kræfter i sæben var stærke nok til at kæmpe sig igennem opløsningsmidlet.

Den magnetiske sæbe bestod testen og blev derefter testet ved hjælp af verdens mest intense neutronkilde på Institut Laue-Langevin. Forskerne står nu med en sæbe, der ikke kun ventes at kunne bruges til olieoprensning, men formentlig kan revolutionere industrielle rengøringsprodukter.

Angewandte Chemie, 23. januar